

การพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชา :

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนโรงสีข้าวบ้านโจรก

Development the community enterprise network of Thailand-Cambodia border:

Baan-Jrok rice mill community enterprise

นวัรัตน์ นิธิชัยอนันต์¹ นภาพรพรณ พัฒนฉัตรชัย¹

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทของวิสาหกิจชุมชนบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชาศึกษารูปแบบเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา และศึกษาแนวทางการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชาการวิจัยครั้งนี้ใช้เครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนโรงสีข้าวชุมชนบ้านโจรก อำเภอทาบเซียง จังหวัดสุรินทร์ ผลการศึกษาพบว่าบริบทของวิสาหกิจชุมชนโรงสีข้าวชุมชนบ้านโจรก เกิดจากการรวมกลุ่มของคนในชุมชนที่มีพื้นฐานการประกอบอาชีพด้านการเกษตร โดยมีผู้นำเป็นแกนนำและหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุน เพื่อสร้างรายได้ในลักษณะของผลิตภัณฑ์ชุมชนและเพื่อการพึ่งตนเอง การดำเนินงานของกลุ่มในรูปแบบของคณะกรรมการในการบริหารงานภายใต้การเรียนรู้ด้วยตนเองและยึดหลักธรรมาภิบาลเป็นพื้นฐานในการดำเนินงาน และการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการร่วมคิด ร่วมแก้ปัญหา และร่วมกันจัดระบบดูแลซึ่งกันและกันมีการแบ่งปันผลประโยชน์จากการดำเนินงานในรูปแบบสวัสดิการแก่สมาชิกและสาธารณะประโยชน์ในชุมชน โดยการมีอุดมการณ์ร่วมกันก่อเกิดประโยชน์และคุณค่าร่วมกันในชุมชน

รูปแบบเครือข่ายของวิสาหกิจชุมชนมีลักษณะการเชื่อมโยงกับเครือข่ายภายในชุมชนและภายนอกชุมชน ประกอบด้วย เครือข่ายการผลิต เครือข่ายการตลาด เครือข่ายการเรียนรู้ และเครือข่ายหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งเครือข่ายภายในชุมชนเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ที่มีความผูกพันและเกื้อกูลกันเป็นฐานในการผลิตและบริการที่สำคัญ และเครือข่ายภายนอก เป็นการเชื่อมโยงเครือข่ายมีลักษณะการแลกเปลี่ยนผลผลิต การเพิ่มช่องทางการตลาด และการพัฒนาองค์ความรู้ เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็ง

แนวทางการพัฒนารูปแบบเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน โดยการพัฒนาความสัมพันธ์ของเครือข่ายให้มีความเข้มแข็ง โดยการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้กับสถาบันการศึกษา วิสาหกิจชุมชนต้นแบบ เอกชนและภาครัฐ เพื่อให้เกิดพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้มีศักยภาพ รวมทั้งควรมีการสร้างเครือข่ายการตลาด เพื่อขยายช่องทางการตลาดทั้งใน ระดับชุมชน อำเภอ จังหวัด ระดับภูมิภาค ประเทศ ควบคู่กับการมีส่วนร่วมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจให้ประสบความสำเร็จ

คำสำคัญ: การพัฒนาเครือข่าย วิสาหกิจชุมชน

¹ อาจารย์ประจำคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

Abstract

The objectives of this study were 1) to study the context of community enterprise of Thailand-Cambodia border. 2) to examine the pattern of community enterprise network of Thailand-Cambodia border. And 3) to study the guidelines for developing the community enterprise of the Thailand-Cambodia border. This research uses qualitative research tools. By studying community enterprise community focusing on rice mill in Baan-Jrok community, Gab-Cherng district Surin province. The results of the study revealed that the mainly overview context of community enterprise was agricultural sector which was supported by the government to generate income from local product for self-reliance. Group operation was run in the form of administrative committee through self-learning good governance and member participation. Beneficial sharing from operation was returned to the members in the form of welfare and public benefit in the community.

The pattern of community enterprise network connected both within and outside the community which comprise of production network, marketing network, learning network and state agency network. This community network emphasized on relationship creation within and outside community in terms of exchanging products increasing market channels and knowledge development were the important factors that affected the strength of community enterprise development.

The guideline for developing community enterprise network through. Development relationship of network strengthening and the learning network creation with academic institute, master community enterprises both governmental and private sector. In order to develop the potential of community enterprises especially market networking for market channels extending in community, district, provincial and country level along with participation development for community enterprise success in the long run.

Keywords: development of network system, community enterprise

ความเป็นมาของปัญหา

ปัจจุบันประเทศไทยให้ความสำคัญกับการเพิ่มศักยภาพของชุมชนและใช้จุดแข็งของชุมชนทางด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งของการพัฒนาแบบผสมผสานที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้และมีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคม พร้อมทั้งสามารถรักษาทรัพยากร

ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของตน มุ่งรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น และสามารถเชื่อมโยงองค์กรชุมชนให้เป็นเครือข่ายโครงการผลิตภัณฑ์ชุมชน ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างความเจริญให้แก่ชุมชน โดยการผลิตหรือจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้กลายเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ มีจุดเด่น มีจุดขาย และสอดคล้องกับวัฒนธรรม อัตลักษณ์ในแต่ละท้องถิ่น เพื่อสร้างรายได้และการพึ่งตนเองของครอบครัว ชุมชน

และระหว่างชุมชน ซึ่งรัฐบาลได้ส่งเสริมสนับสนุน วิชาหรือกิจกรรม เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งทาง เศรษฐกิจ เกิดการพึ่งตนเอง เพิ่มขีดความสามารถ แข่งขันในตลาดอย่างสมดุล เป็นทางเลือกที่สำคัญใน การประกอบอาชีพ โดยเฉพาะชนบทที่ผสมผสาน การผลิตในภาคการเกษตรกรรม ภาคพาณิชย์กรรม ภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการด้วยการเชื่อมโยง ผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น ได้หล่อหลอมให้ทุกคนซึม ซึบถึงการพึ่งพาตนเอง และนำองค์ความรู้ไปใช้ในการ ผลิต ถ่ายทอดให้กับสังคม ตลอดจนให้เกิดการพัฒนา ที่ยั่งยืนของวิชาหรือชุมชน ก่อให้เกิดความสมดุลในชีวิต ชุมชนสามารถจัดการความรู้ภายในชุมชน รวมไปถึงการ เรียนรู้ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาวิชาหรือชุมชน เพราะการเรียนรู้ทำให้ชุมชนได้รู้จักสภาพของตนเองได้ ค้นพบทุนที่มีอยู่ในชุมชน ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในชุมชน เกิดการเปลี่ยนแปลง กระบวนทัศน์ และเจตคติที่ดีต่อชีวิตและสังคม (นรินทร์ สังข์รักษา, 2551) และรัฐบาลได้มีนโยบายในการดำเนินงาน ส่งเสริมสนับสนุนกระบวนการพัฒนาท้องถิ่นสร้างชุมชน ที่เข้มแข็ง พัฒนาองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อ เป็นพื้นฐานและสร้างภูมิคุ้มกันในการพัฒนาเศรษฐกิจ ชุมชนอย่างยั่งยืน โดยใช้ขบวนการวิชาหรือชุมชนจาก การใช้ทุนของชุมชนในการสร้างสรรค์รายได้และการ พึ่งพาตนเอง ชุมชน และระหว่างชุมชน ให้มีความ เข้มแข็ง ซึ่งเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก อันเป็น ฐานรากเศรษฐกิจที่มั่นคงของประเทศ เนื่องจาก เศรษฐกิจชุมชนเป็นกลไกที่สำคัญในการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

ทั้งนี้วิชาหรือชุมชนเป็นรูปแบบของการพัฒนา เศรษฐกิจระบบฐานรากที่ดี เมื่อองค์กรชุมชนพัฒนา กิจกรรมวิชาหรือชุมชนเป็นระบบจะทำให้เกิดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาวิชาหรือชุมชนของชุมชน โดยชุมชนเพื่อชุมชน

แก้จุดอ่อน เสริมจุดแข็งให้ชุมชนใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรและทุนทางสังคมอย่างมีประสิทธิภาพและ อย่างยั่งยืน สร้างกระบวนการเรียนรู้และระบบการ พัฒนาเพื่อการพึ่งพาตนเองของชุมชนที่ครอบคลุม การ จัดการทุกด้านให้มีระบบการจัดการ การผลิต การแปรรูป การตลาด การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การจัดสวัสดิการ ชุมชน เป็นต้น ซึ่งดำเนินการโดยองค์กรชุมชนหรือ เครือข่ายองค์กรชุมชน ในการวางแผนดำเนินการและ ประสานความร่วมมือกับภาครัฐและเอกชน พัฒนา ระบบเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่มีอิสระพึ่งตนเอง ได้มีระบบ การจัดการที่เหมาะสมสอดคล้องกับวิถีชีวิต และวัฒนธรรมชุมชน มีต้นทุน การจัดการต่ำและเป็น สถาบันทางสังคมที่ชาวบ้านพึ่งพาอาศัยได้และพัฒนา ระบบเศรษฐกิจชุมชนที่กระจายการพัฒนาไปสู่ทุกส่วน ของชุมชนไม่ใช่ระบบที่ให้โอกาสกับผู้ที่เหนือกว่า ทางด้านเศรษฐกิจหรือการเมือง (สำนักพัฒนาธุรกิจ สหกรณ์, 2550) การส่งเสริมให้ชุมชนจัดตั้งวิชาหรือชุมชน เป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้ชุมชนชนบทได้ปรับเปลี่ยน การพึ่งพิงปัจจัยต่างๆ จากภายนอกชุมชนเป็นการ พึ่งตนเองภายในชุมชน โดยอาศัยทุนของตนเองและทุน ของชุมชนที่มี การพัฒนาวิชาหรือชุมชนนั้นจำเป็นที่ จะต้องมีการบริหารจัดการที่ดีมีรูปแบบการพัฒนาที่ เหมาะสมสอดคล้องกับวิถีชุมชนบนฐานเศรษฐกิจ พอเพียงที่จะต้องมีการบริหารจัดการให้ไปในทางสายกลาง ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ โดยมีความพอประมาณ มีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีภูมิคุ้มกันที่ดีต่อ ผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและ ภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบและ ความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ ใช้ใน การวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน เพื่อให้การ พัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งและการพึ่งพาตนเองได้อย่าง ยั่งยืน เมื่อวิชาหรือชุมชนเข้มแข็งทำให้ชุมชนสามารถ

พึ่งตนเอง (สัจจา บรจจศิริ, บุญญฤทธิ์ มุ่งจงกลาง, และปาลีรัตน์ การดี, 2554)

ดังนั้นการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ก้าวไปสู่ความสำเร็จและความยั่งยืนในยุคปัจจุบันจำเป็นต้องอาศัยเครือข่ายในการดำเนินงานและกิจกรรมให้มีความต่อเนื่อง และมีศักยภาพ เพื่อสร้างความเข้มแข็งและพัฒนาไปสู่การเป็นหน่วยธุรกิจที่สูงขึ้นต่อไป ทั้งยังช่วยสร้างงานสร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น ประกอบกับการเป็นประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 จึงเป็นโอกาสและช่องทางการค้าในอนาคตที่สำคัญของวิสาหกิจชุมชนในการส่งออกไปยังประเทศเพื่อนบ้าน ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชาเพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขัน และการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทของวิสาหกิจชุมชนบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา
2. เพื่อศึกษารูปแบบเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก เครื่องมือที่ใช้คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย คือ วิสาหกิจชุมชนโรงสีข้าวชุมชนบ้านโจก ตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ โดยกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย ประธานวิสาหกิจชุมชน จำนวน 1 คน คณะกรรมการ จำนวน 5 คน และสมาชิกซึ่งเป็นตัวแทนสมาชิกที่พร้อมให้ข้อมูลจำนวน 10 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบการสังเกต และประเด็นการสนทนากลุ่ม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. การสำรวจ (Survey) เพื่อให้ทราบบริบทของวิสาหกิจชุมชน การก่อเกิด การดำเนินงาน กิจกรรมของกลุ่ม และรูปแบบเครือข่ายของวิสาหกิจชุมชนโดยศึกษากับผู้นำชุมชน ผู้ร่วมก่อตั้งกลุ่มและคณะกรรมการ จำนวน 16 คน
2. สัมภาษณ์ (Interview) เป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้างโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ประธานกลุ่ม คณะกรรมการ และสมาชิก จำนวน 16 คน
3. การสังเกต (Observation) ใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม เพื่อให้ได้ข้อมูลและการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนอย่างแท้จริง
4. การสนทนากลุ่ม (Focus group) เพื่อแสดงความคิดเห็นร่วมกันระหว่าง ผู้วิจัย นักวิชาการ 2 คน ผู้นำชุมชน 1 คน ประธานกลุ่ม 1 คน คณะกรรมการ 5 คน สมาชิก 5 คน และสำนักงานเกษตรอำเภอ 1 คน รวมจำนวน 15 คน เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็ง

การวิเคราะห์ข้อมูล

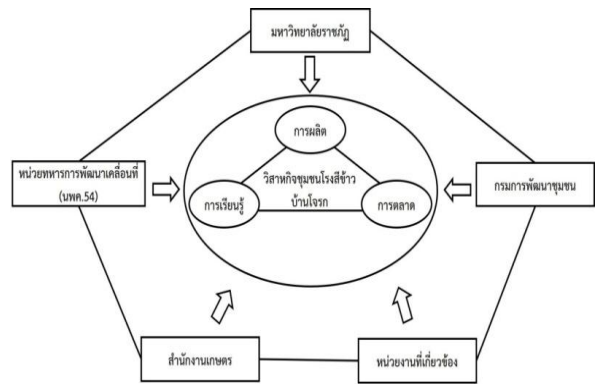
ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าวิจัยทั้งจากการค้นคว้าจากเอกสารชั้นต้น เอกสารชั้นรอง และข้อมูลเชิงคุณภาพที่รวบรวมได้มาจัดเป็นระบบตีความจากบทสัมภาษณ์ โดยเชื่อมโยงและหาความสัมพันธ์ของข้อมูล มาทำการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis) ร่วมกับเอกสาร งานวิจัยและแนวคิดทฤษฎี

ผลการวิจัย

1. บริบทของวิสาหกิจชุมชนก่อเกิดเป็นวิสาหกิจชุมชนจากวิถีชีวิตในการประกอบอาชีพและความต้องการของสมาชิกส่วนใหญ่เพื่อต้องการพึ่งพากันเองในชุมชนและเผื่อแผ่ไปยังภายนอกชุมชน ประกอบกับการได้รับสนับสนุนจากภาครัฐ จึงได้รวมกลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชน ซึ่งมีหลักการดำเนินงานอย่างเป็นระบบโดยมีกฎระเบียบเป็นแนวปฏิบัติร่วมกันที่ชัดเจน มีคณะกรรมการบริหารงานโดยถูกคัดเลือกจากมติของสมาชิกและเป็นที่ยอมรับร่วมกันของกลุ่มภายใต้เงื่อนไขการเรียนรู้ด้วยตนเอง การแบ่งปันผลประโยชน์จากผลกำไรที่ได้จากการดำเนินงานในรูปแบบสวัสดิการแก่สมาชิกและสาธารณะประโยชน์ในชุมชน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเป็นกลุ่มของชุมชนที่มีการพึ่งตนเองและมีภูมิคุ้มกันที่ดีที่จะช่วยสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็ง โดยใช้ทุนทางสังคมเป็นตัวขับเคลื่อนอยู่บนพื้นฐานการแบ่งปันและเกื้อกูลกัน ซึ่งเป็นองค์กรที่ทุกคนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของและยึดหลักการบริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมมาภิบาล และให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการคิด การตัดสินใจ ร่วมแก้ปัญหา โดยคนในชุมชนร่วมกันจัดให้มีระบบช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดความรักความสามัคคี ในขณะเดียวกันผลกำไรจากการดำเนินงานได้ส่งต่อการสร้างสวัสดิการทางสังคมของ

ชุมชน ในการสร้างหลักประกันและความมั่นคงในชีวิตร่วมกันของคนในชุมชน นับเป็นศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนที่คนในชุมชนมีอุดมการณ์ร่วมกันก่อเกิดประโยชน์และคุณค่าร่วมกันในชุมชน

2. รูปแบบเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน โดยมีรูปแบบเครือข่ายทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน ประกอบด้วย เครือข่ายการผลิต เครือข่ายการตลาด เครือข่ายองค์กรภาครัฐ และเครือข่ายการเรียนรู้ดังแผนภูมิ

จากแผนภูมิเครือข่ายการผลิตประกอบด้วยเครือข่ายการผลิตในชุมชน ซึ่งเป็นเครือข่ายที่เป็นสมาชิกของกลุ่ม เกษตรกรในชุมชนที่ไม่ได้เป็นสมาชิกร้านค้าในชุมชน และกลุ่มวิสาหกิจร้านค้าสวัสดิการชุมชน ซึ่งเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ที่มีความผูกพันและเกื้อกูลกันเป็นฐานในการผลิตและบริการที่สำคัญและเครือข่ายการผลิตนอกชุมชน เป็น สมาชิกกลุ่มนอกชุมชน กลุ่มเกษตรกรชุมชนใกล้เคียง ซึ่งเป็นเครือข่ายที่น่าวัตุดิบมาใช้บริการสีข้าวและการแลกเปลี่ยนผลผลิตระหว่างกัน รูปแบบการแลกเปลี่ยนในลักษณะการแลกเปลี่ยนด้วยเงินตราและการแลกเปลี่ยนผลผลิตกับผลผลิต นอกจากนี้เครือข่ายการตลาดเป็นการเชื่อมโยงเครือข่ายการตลาดที่มีบทบาทสำคัญต่อการสร้างความเติบโตให้กับวิสาหกิจชุมชนประกอบด้วย

เครือข่ายการตลาดในชุมชนและนอกชุมชน ซึ่งมีลักษณะเป็นเครือข่ายความผูกพันและเกื้อกูลกันในการขยายตลาดสู่กลุ่มลูกค้าเป้าหมายให้มากขึ้น ในขณะที่เดียวกันการพัฒนาวิสาหกิจให้ก้าวหน้าด้วยการเชื่อมโยงเครือข่ายการเรียนรู้ในการที่จะพัฒนากลุ่มให้เจริญก้าวหน้าในการนำองค์ความรู้และเทคโนโลยีตลอดทั้งนวัตกรรม เพื่อให้การผลิตและการบริการมีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของตลาด ในขณะเดียวกันเครือข่ายองค์กรภาครัฐ มีบทบาทสำคัญในการผลักดันและส่งเสริมสนับสนุนให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้รับการพัฒนา โดยหลายภาคส่วนทั้งหน่วยงานท้องถิ่น หน่วยงานวิชาการ และหน่วยงานที่รับผิดชอบ ซึ่งเป็นหน่วยงานภาคีในการบูรณาการร่วมกัน อันเป็นเครือข่ายที่สำคัญในการสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน

3. แนวทางการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน โดยมีแนวทางที่สำคัญดังต่อไปนี้

3.1 การขยายฐานเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนให้เพิ่มมากขึ้น โดยการเชื่อมโยงเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนกับวิสาหกิจชุมชนประเภทเดียวกันและเชื่อมโยงกับวิสาหกิจชุมชนและธุรกิจชุมชน ประเภทต่างๆ เพื่อเป็นการสร้างเครือข่ายให้กว้างขึ้น อันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างความร่วมมือในด้านการค้าและการลงทุน ด้านการผลิต การตลาด เทคโนโลยี ตลอดทั้งแรงงานร่วมกัน รวมถึงการสร้างอำนาจในการเจรจาต่อรองทางการค้าร่วมกัน ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการสร้างเสริมความสามารถในการแข่งขัน เนื่องจากการดำเนินธุรกิจจำเป็นต้องสร้างเครือข่ายในการร่วมมือระหว่างกันในการประกอบธุรกิจ เพราะการสร้างความร่วมมือเป็นการสร้างกระบวนการในการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้เกิดประโยชน์สูงสุดร่วมกัน

3.2 การพัฒนาความสัมพันธ์ทางเครือข่ายเป็นการสร้างสัมพันธ์ภาพทางเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งจะทำให้เกิดพันธมิตรภาพ และทำให้เกิดคุณลักษณะของการเป็นเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นการสร้างความร่วมมือซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการมีส่วนร่วมในการสร้างความสัมพันธ์ของเครือข่ายและการเป็นเครือข่ายมิตรภาพที่ดี อันจะส่งผลต่อการสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันจะช่วยส่งเสริมซึ่งกันและในการสร้างความสำเร็จและอยู่ร่วมกันได้อย่างยืนยาว

3.3 การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ เพราะการเรียนรู้เป็นหัวใจอันสำคัญในการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน เพื่อนำความรู้มาพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้มีความศักยภาพเกิดประสิทธิผลและมีประสิทธิภาพ โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบการประชุมสัมมนา การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน และการวิจัย โดยสร้างเครือข่ายกับสถาบันการศึกษา วิสาหกิจชุมชนต้นแบบ องค์กรเอกชนและหน่วยงานภาครัฐ โดยการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจให้มีศักยภาพและพร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยได้อย่างมั่นคง

3.4 สร้างเครือข่ายการตลาด ให้มากขึ้นตั้งแต่ระดับชุมชน อำเภอ จังหวัด และขยายสู่ระดับภูมิภาค ประเทศ รวมถึงการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานภาครัฐในการขยายช่องทางตลาด เพื่อจำหน่ายสินค้าและบริการได้มากขึ้น ทั้งนี้วิสาหกิจชุมชนต้องพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย การบรรจุภัณฑ์ รวมถึงพัฒนาสินค้าและบริการให้มีคุณภาพ

3.5 การร่วมมือกันเครือข่าย ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ โดยมีกระบวนการการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมทางการตลาดร่วมกัน การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การบริหารจัดการ เป็นต้น ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกัน ในขณะเดียวกัน

มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และสร้างความสามัคคีเกิดขึ้นในกลุ่ม และเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ส่งผลต่อการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็ง

3.6 การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาควิชาการในส่งเสริมการสร้างและการจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน อย่างเป็นทางการพร้อมขับเคลื่อนเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนมีความเข้มแข็งและมีความสามารถในการพึ่งตนเองได้

อภิปรายผล

1. บริบทของวิสาหกิจชุมชนก่อเกิดจากการรวมกลุ่มของคนในชุมชนที่มีพื้นฐานการประกอบอาชีพด้านการเกษตร และเป็นความต้องการของคนในชุมชนในการนำวัตถุดิบที่มีอยู่มาสร้างรายได้และสร้างประโยชน์ร่วมกัน โดยมีผู้นำเป็นแกนนำและหน่วยงานรัฐให้การสนับสนุนจึงได้เกิดเป็นวิสาหกิจชุมชนขึ้น การรวมกลุ่มโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรายได้และเพื่อพึ่งพากันเองของคนในชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของราชินี รูปหล่อ, ดุษฎี พรหมทัต, และวัลภา ว่องวิทธิกุล (2556) ศึกษาแนวทางการพัฒนาสู่ความยั่งยืนและเจริญเติบโตของวิสาหกิจชุมชน โดยศึกษาชุมชนท้องถิ่นและการพัฒนาอาชีพสู่รูปแบบวิสาหกิจชุมชน พบว่าวิสาหกิจเกิดจากการรวมกลุ่มของคนในชุมชนท้องถิ่นที่มีวิถีการดำรงชีวิตความเป็นอยู่ สังคมและวัฒนธรรมเดียวกัน การรวมกลุ่มเพื่อจุดทะเบีย่นเป็นวิสาหกิจชุมชนเกิดจากส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ โดยการนำภูมิปัญญาที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษและจากการเรียนรู้ของคนในชุมชน ใช้วัตถุดิบที่หาได้จากท้องถิ่น กิจกรรมการผลิตมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับวิถีการ

ดำรงชีวิตของคนในชุมชน คือ เกิดจากพื้นฐานการประกอบอาชีพ วิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. รูปแบบเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนโดยวิสาหกิจชุมชนมีการเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งภายในชุมชนและเชื่อมโยงเครือข่ายภายนอกและภายในชุมชน โดยมีรูปแบบเครือข่ายการผลิต เครือข่ายการตลาด เครือข่ายการเรียนรู้ และเครือข่ายองค์กรภาครัฐ ซึ่งเครือข่ายดังกล่าวมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็งให้กับวิสาหกิจชุมชนโรงสีข้าวชุมชนบ้านโจรก ซึ่งการมีเครือข่ายที่หลากหลายจะทำให้เกิดช่องทางการตลาดเพื่อการจำหน่ายสินค้าและบริการ ในขณะเดียวกันการพัฒนาวิสาหกิจให้ก้าวหน้าด้วยการเชื่อมโยงเครือข่ายการเรียนรู้ในการที่จะพัฒนากลุ่มให้เจริญก้าวหน้าในการนำองค์ความรู้ เพื่อให้การผลิตและการบริการของวิสาหกิจชุมชนเกิดการพัฒนาและสอดคล้องกับความต้องการของตลาด ในขณะเดียวกันเครือข่ายองค์กรภาครัฐมีบทบาทสำคัญในการผลักดันและส่งเสริมสนับสนุนให้กลุ่มวิสาหกิจได้รับการพัฒนาและประสบความสำเร็จ สอดคล้องกับพระมหาสมพงษ์ เกศานุช (2558) ศึกษาปัจจัยกำหนดความสำเร็จของการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรจอมแจ้งเมืองหนองคาย อำเภอเมืองจังหวัดหนองคาย พบว่า การมีเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนมีผลที่เป็นบวกต่อการดำเนินงานของกลุ่ม เพราะเป็นการเพิ่มขีดความสามารถของกันและกัน ความร่วมมือเกิดขึ้นจากการสร้างปฏิสัมพันธ์ของผู้นำกลุ่มและผู้นำชุมชน การร่วมมือกันนั้นจะเป็นลักษณะของการแลกเปลี่ยนวัตถุดิบ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการผลิต การซื้อขายวัตถุดิบระหว่างกลุ่ม เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการผลิต การซื้อขายวัตถุดิบ การสร้างรายได้ให้แก่กันและกัน นอกจากนั้นยังมีความร่วมมือในการตลาดที่มีการออกร้านขายผลิตภัณฑ์

ร่วมมือ เปิดโอกาสให้นำสินค้าเข้ามาขายในชุมชนเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

3. แนวทางการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนดังนี้

3.1 การขยายฐานเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนให้เพิ่มมากขึ้น โดยการเชื่อมโยงเครือข่ายกับวิสาหกิจชุมชนและธุรกิจชุมชนประเภทต่างๆ เพื่อเป็นการสร้างเครือข่ายให้กว้างขึ้น อันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างความร่วมมือในด้านการค้าและการลงทุน ด้านการผลิต การตลาด เป็นต้น ในการสร้างเสริมความสามารถในการแข่งขันและส่งผลให้เกิดประโยชน์สูงสุดร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสัญญา เคนาภูมิ (2558) ศึกษาแนวทางการพัฒนาประสิทธิผลของวิสาหกิจชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม พบว่า การขยายพัฒนาเครือข่ายทางธุรกิจเพื่อส่งเสริมการกระจายสินค้า (Business to business networking) โดยสร้างความร่วมมือระหว่างวิสาหกิจหรือธุรกิจชุมชนหลายๆ แห่ง ในรูปแบบต่างๆ ตลอดจนวิธีการสร้างความสัมพันธ์ และการทำธุรกิจร่วมกันในรูปแบบต่างๆ และกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน เพื่อประโยชน์ร่วมกัน จะทำให้ธุรกิจสามารถอยู่รอดได้

3.2 การพัฒนาความสัมพันธ์ทางเครือข่ายเป็นการสร้างสัมพันธภาพทางเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งจะทำให้เกิดพันธมิตรภาพ และทำให้เกิดคุณลักษณะของการเป็นเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นการสร้างความร่วมมือซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการมีส่วนร่วมในการสร้างความสัมพันธ์ของเครือข่ายและการเป็นเครือข่ายมิตรภาพที่ดี อันจะส่งผลต่อการสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันจะช่วยส่งเสริมซึ่งกันและในการสร้างความสำเร็จและการดำรงอยู่ร่วมกันในระยะยาว และสอดคล้องกับ สุภาพร มากแจ้ง และ

พรศิริ กองนวล (2550) ศึกษาการวิจัยและพัฒนาระบบการจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถของคนในท้องถิ่นอย่างเป็นระบบและยั่งยืน : กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์ชุมชนปากคลองบางปลากกุด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ พบว่าแนวทางการพัฒนาระบบการจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถของตนในท้องถิ่นอย่างเป็นระบบและยั่งยืน โดยประเด็นการพัฒนา คือ ระบบการบริหารจัดการเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิต ได้แก่ การบริหารเครือข่าย การพัฒนาความสัมพันธ์ของเครือข่าย เครือข่ายการตลาด เครือข่ายข้อมูล และเครือข่ายการเรียนรู้ นอกจากนี้การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือขององค์กรเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

3.3 การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อนำความรู้มาพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้มีศักยภาพเกิดประสิทธิผลและมีประสิทธิภาพ โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบการประชุมสัมมนา การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน และการวิจัย โดยสร้างเครือข่ายกับสถาบันการศึกษา วิสาหกิจชุมชนต้นแบบ องค์กรเอกชนและหน่วยงานภาครัฐ โดยการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจให้มีศักยภาพและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยได้อย่างมั่นคงสอดคล้องกับอิรวดี ชมระกา, ศรีไพร สกุลพันธ์, และวรรณกนก เชื้อนสุข (2554) ศึกษารูปแบบการบริหารจัดการเครือข่ายการตลาดวิสาหกิจชุมชน เพื่อยกระดับคุณภาพการแข่งขันเชิงพาณิชย์ ในเขตจังหวัดอุดรธานี พบว่า กลุ่มวิสาหกิจได้รับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำองค์ความรู้ไปพัฒนาสินค้าของกลุ่มได้ ซึ่งการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชน เป็นการหลอมรวมภารกิจจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและสาขากลุ่มสถานศึกษา เพื่อหาแนวทางคุณภาพสินค้ากลุ่มวิสาหกิจและกำหนดช่องทางจำหน่าย กระจาย

สินค้าไปยังผู้บริโภคได้อย่างทั่วถึงทำให้กลุ่มวิสาหกิจมี รายได้เพิ่มขึ้นคุณภาพชีวิตดีขึ้น

3.4 การสร้างเครือข่ายการตลาด ตั้งแต่ระดับ ชุมชน อำเภอ จังหวัด และขยายสู่ระดับภูมิภาค ประเทศ รวมถึงการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานภาครัฐในการ ขยายช่องทางการตลาด เพื่อจำหน่ายสินค้าและบริการ ได้มากขึ้น ทั้งนี้วิสาหกิจชุมชนต้องพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ ให้มีความหลากหลาย การบรรจุภัณฑ์ รวมถึงพัฒนา สินค้าและบริการให้มีคุณภาพ สอดคล้องกับงานวิจัย ของโกสินทร์ ชำนาญพล, วรณวีร์บุญคุ้ม, และนรินทร์ สังข์รักษา (2559) พบว่าแนวทางในการจัดการเครือข่าย การตลาดวิสาหกิจชุมชน โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้ง ภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา และองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น ควรบูรณาการทำงานร่วมกันใน การสนับสนุนส่งเสริมการสร้างและการจัดการเครือข่าย การตลาดวิสาหกิจ ตั้งแต่ระดับชุมชน จังหวัด กลุ่ม จังหวัด และขยายสู่ระดับภาค ประเทศ และต่างประเทศ โดยวางแผนการตลาดร่วมกับวิสาหกิจชุมชนพร้อม ขับเคลื่อนการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เครือข่าย มีความเข้มแข็งและยั่งยืน

3.5 การร่วมมือกันเครือข่าย ในการดำเนิน กิจกรรมต่างๆ โดยมีกระบวนการมีส่วนร่วมในการ ดำเนินกิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมทางการตลาดร่วมกัน การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การบริหารจัดการ เป็นต้น ซึ่งจะ เป็นการส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกัน ในขณะเดียวกัน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันเป็นสร้างความสามัคคีเกิดขึ้น ในกลุ่ม และเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ส่งผลต่อการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนให้มีความ เข้มแข็งสอดคล้องกับสภาพมากแฉ่ง และพรศิริ กองนวล (2550) รูปแบบการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน จะต้องมีการร่วมมือกันเป็นเครือข่าย โดยการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การตลาด รวมทั้ง

ภาครัฐร่วมเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง หากมีการร่วมมือกัน เกิดเป็นเครือข่ายก็จะสามารถพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจ ที่มีความเข้มแข็งและยั่งยืน

3.6 การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐ ที่ เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาควิชาการใน ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน อย่างเป็นรูปธรรมพร้อมขับเคลื่อนเครือข่ายอย่าง ต่อเนื่อง เพื่อให้เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง และมีความสามารถในการพึ่งตนเองได้ สอดคล้องกับ งานวิจัยของสัญญา เคนาภูมิ (2558) แนวทางการสร้าง ความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนในการส่งเสริม วิสาหกิจชุมชนให้เข้มแข็งและพึ่งตนเอง หน่วยงาน ภาครัฐและเอกชนควรเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นทางการและ ไม่เป็นทางการ ในการพัฒนาศักยภาพของวิสาหกิจ ชุมชนทั้งด้านการผลิต ด้านการบริหารจัดการองค์กร ด้านการตลาด ตลอดจนการวิจัย และพัฒนาศักยภาพ ให้วิสาหกิจชุมชนมีความสามารถในการพึ่งตนเองได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของนรินทร์ สังข์รักษา (2551) พบว่า การส่งเสริมเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนรัฐให้การ สนับสนุนในการจัดตั้งการประกอบการการตลาด ความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างเครือข่าย หรือ ภาคธุรกิจ ภาคอุตสาหกรรมอื่นๆ เพื่อขยายและสร้าง ความมั่นคงให้แก่กิจการวิสาหกิจชุมชน และสอดคล้อง กับงานวิจัยของธงพล พรหมสาขา ณ สกล และอุทิศ สังข์รัตน์ (2556) พบว่า ภาครัฐควรเป็นผู้สนับสนุนและประสานงาน ให้มีการเชื่อมโยงวิสาหกิจแบบเดียวกันเข้าเป็นเครือข่าย เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนเหล่านี้สามารถที่จะช่วยเหลือดูแล ถวายทอดความรู้ซึ่งกันและกันได้ โดยมีการจัดการ แลกเปลี่ยนความรู้ผ่านการศึกษาดูงาน ในขณะเดียวกัน สนับสนุนพัฒนาทักษะ ด้านการตลาด ด้านให้ให้ความรู้ และทักษะด้านๆ ซึ่งหน่วยงานภาครัฐเป็นหน่วยงาน สำคัญของการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

สรุปผลการวิจัย

วิสาหกิจชุมชนโรงสีข้าวชุมชนบ้านโจรก เกิดจากการรวมกลุ่มของคนในชุมชนที่มีพื้นฐาน การประกอบอาชีพด้านการเกษตร โดยมีผู้นำเป็นแกนนำ และหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุน เพื่อสร้างรายได้ใน ลักษณะของผลิตภัณฑ์ชุมชนและเพื่อการพึ่งตนเอง การบริหารงานภายใต้การเรียนรู้ด้วยตนเองและยึด หลักธรรมาภิบาล

รูปแบบเครือข่ายของวิสาหกิจชุมชน มีลักษณะ การเชื่อมโยงกับเครือข่าย ประกอบด้วย เครือข่ายการผลิต เครือข่ายการตลาด เครือข่ายการเรียนรู้ และเครือข่าย หน่วยงานภาครัฐ ซึ่งเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ที่มีความ ผูกพันและเกื้อกูลกันเป็นฐานในการผลิตและบริการที่ สำคัญ

แนวทางการพัฒนารูปแบบเครือข่ายวิสาหกิจ ชุมชน โดยการพัฒนาความสัมพันธ์ของเครือข่ายให้มีความ เข้มแข็ง ควรมีการสร้างเครือข่ายการตลาด เพื่อ ขยายช่องทางทางการตลาดทั้งในและนอกชุมชน ควบคู่กับ การมีส่วนร่วมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผลจากการวิจัยสามารถนำรูปแบบการดำเนินงาน ของวิสาหกิจชุมชนที่เป็นจุดเด่นนั้นไปเป็นแบบอย่างสู่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนระดับอำเภอ และระดับจังหวัด

2. วิสาหกิจชุมชนนำข้อมูลที่ได้จากผลการวิจัย ไปเป็นแนวทางในการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนให้ ประสิทธิภาพและให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้นำผลการวิจัยไปเป็น ข้อมูลเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการเครือข่าย วิสาหกิจชุมชน พร้อมขับเคลื่อนกิจกรรมการดำเนินงาน ของวิสาหกิจอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของ การจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน เพื่อการเสริมสร้าง ความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนให้มีความมั่นคงและ ยั่งยืน

2. ควรศึกษาปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนา เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดสุรินทร์เพื่อเป็นข้อมูล ในการปรับปรุงและพัฒนาเครือข่ายให้มีประสิทธิภาพต่อไป

3. ควรศึกษาเปรียบเทียบวิสาหกิจชุมชนที่มี การบริหารจัดการเครือข่ายที่ประสบความสำเร็จ เพื่อนำมาเป็นแบบอย่างต่อการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจ ชุมชนให้มีศักยภาพต่อไป

เอกสารอ้างอิง

โกสินทร์ ชำนาญพล, วรรณวีร์ บุญคุ้ม, และนรินทร์ สังข์รักษา. (2559). การพัฒนารูปแบบการจัดการ เครือข่ายการตลาดวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยว ไทยเพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. *วารสารราชพฤกษ์*, 14(3), 80-86.

ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร, และอุทิศสังข์รัตน์. (2556). *รายงานการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการ ดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตลุ่ม ทะเลสาบสงขลา* (รายงานผลการวิจัย). สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

พระมหาสมพงษ์ เกศานุช. (2558). *ปัจจัยกำหนด ความสำเร็จของการบริหารการจัดการวิสาหกิจ ชุมชน : กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้าน เกษตรกรจอมแจ้งเมืองหนองคาย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตร มหาบัณฑิต สาขาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนา ท้องถิ่น). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย รามคำแหง.

รัชนี รูปหล่อ, ดุษฎี พรหมทัต, และวัลภา ว่องวิทธิกุล. (2556). แนวทางการพัฒนาสู่ความยั่งยืนและ เจริญเติบโตของวิสาหกิจชุมชน. วารสารวิชาการและวิจัย มทร.พระนคร ฉบับ พิเศษ สาขาบริหารธุรกิจ, (พิเศษ), 158-171.

นรินทร์ สังข์รักษา. (2551). รายงานการวิจัยเรื่อง ผลดีของการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษาจังหวัดราชบุรี (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

สุภาพร มากแจ้ง, และพรศิริ กองนวล. (2550). ศึกษาการวิจัยและพัฒนาระบบการจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถของคนในท้องถิ่นอย่างเป็นระบบและยั่งยืน : กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์ชุมชนปากคลองบางปลากกต อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, 2(1), 65 -78.

สัจจา บรรจงศิริ, บุญญฤทธิ์ มุ่งจงกลาง, และปาลีรัตน์ การดี. (2554). การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. สืบค้น10 เมษายน 2559, จาก http://e-jodil.stou.ac.th/filejodil/1_15_166.pdf.

สัญญา เคนภภูมิ. (2558). แนวทางการพัฒนาประสิทธิผลของวิสาหกิจชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม. วารสารวิชาการแพรวกาพาสินธุ์, 2(3), 68-85.

สำนักพัฒนาธุรกิจสหกรณ์. (2550). คู่มือการปฏิบัติงานโครงการส่งเสริมพัฒนากลุ่มอาชีพปี 2550. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมสหกรณ์.

อิราวัฒน์ ชมระกา, ศรีไพร สกุลพันธ์, และวรรณกนก เชื้อนสุข. (2554). ศึกษารูปแบบการบริหารจัดการเครือข่ายการตลาดวิสาหกิจชุมชน เพื่อยกระดับคุณภาพการแข่งขันเชิงพาณิชย์ ในเขตจังหวัดอุตรดิตถ์. วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่, 3(5), 37-50.